

Periodisme Especialitzat I (curs 1995-96)

La comunicació en l'àrea de la cultura i de la ciència

Codi 20739 (10 crèdits). 2° quadrimestre.

Professor: Santiago Ramentol

1. Objectius de l'assignatura

Molts mitjans han imposat un model segmentat de la cultura. En un costat, hi ha la cultura humanística, elaborada pels anomenats intel·lectuals. A l'altre, la ciència indesxifrable, fabricada per investigadors més o menys passats de rosca. Entre l'una i l'altra, han construït un abisme. Es prefereix lligar la cultura humanística amb els espectacles: una informació sobre un congrés d'història al costat d'una tafaneria sobre els escàndols d'una actriu. D'altra banda, cultura científica se sol submergir en un racó de l'àrea de societat: una crònica sobre un avenç en biotecnologia al costat d'un judici per violació.

Les raons de l'existència d'aquestes dues cultures no són cap responsabilitat exclusiva dels mitjans d'aquí ni dels periodistes amb formació només literària. Des de fa molt de temps, intel·lectuals i científics se solen ignorar. Però la cultura humanística i la cultura científica no es poden desenllaçar, perquè formen part de la mateixa cultura, interactuen i modelen el futur. Només cal fer referència a la definició més senzilla de cultura (cultiu dels coneixements i de la creació) per a comprendre l'absurd d'aquesta divisió.

Totes dues cultures arriben també a tots els racons de la

vida quotidiana i exerceixen una influència fonamental sobre el present i el futur de la humanitat. Centenars de revistes setmanals, mensuals o de qualsevol altra periodicitat (científiques en general, de divulgació, literàries, artístiques, informàtiques, mèdiques, sobre el medi ambient...), suplementes especials en els diaris i espais en els mitjans audiovisuals han fet que els fenòmens humanístics i científics despertin l'atenció dels ciutadans. En el marc de la comunicació especialitzada, mereixen, doncs, un tractament comú, encara que no sempre formin part d'una àrea perfectament delimitada.

L'assignatura de Comunicació Especialitzada en el Marc Cultural i Científic té, en conseqüència, un triple vessant: elaborar una introducció genèrica a la comunicació especialitzada, analitzar les identitats transversals entre totes dues cultures i establir-ne la concreció en les grans àrees i, finalment, projectar el temes culturals i científics com a objectes específics de la informació. En aquest últim aspecte, s'obre un camp d'investigació ampli, en el qual intervenen els estudis dels codis lingüístics i els gèneres, el problema de la divulgació o el de l'aplicació pràctica de la informació en els diversos mitjans, i les estratègies de comunicació de la ciència i de la cultura des dels centres corporatius i des dels centres de producció.

2. Temari

a. La comunicació especialitzada

a.1. Concepte i àmbit de la comunicació especialitzada.

Coneixement científic i coneixement vulgar. La informació especialitzada en l'era de la comunicació. El planeta electrònic. La comunicació especialitzada i l'orquestra de la comunicació. La comunicació especialitzada i la nova estructura informativa. Els eixos de la comunicació escrita, de la comunicació oral i de la comunicació àudio-visual. La informació directa i la informació mediatitzada. Nous mitjans i noves demandes socials. Objectius i límits de la comunicació especialitzada. Especialització versus incomunicació.

a.2. Els nivells de la comunicació especialitzada.

Aplicació de la informació i de la teoria general dels sistemes en la comunicació especialitzada. Els especialistes. L'especialització en les diverses disciplines de comunicació: la comunicació periodística i la comunicació persuassiva o de màrqueting. Les àrees en els mitjans de comunicació: descripció i anàlisi. La coherència temàtica. El tractament de la informació. Perspectives sistèmiques de l'anàlisi de la comunicació. Construcció del temari i de l'agenda. Relació entre les diverses àrees especialitzades: els temes transversals.

b. La comunicació especialitzada en l'àrea de les dues cultures: ciència i humanitats

b.1. La divisió absurda entre la cultura científica i la cultura humanística. Definició. Interdependències. Necessitat i caràcter de totes dues cultures. Sociologia de totes dues i dels intel·lectuals. Les humanitats i la ciència com a institucions. Totes dues cultures com a mitjà de producció. Totes dues cultures i la societat: cultura i ideologia, cultura i llibertat. Elements d'una filosofia de totes dues cultures. Totes dues cultures i la història. La trajectòria del progrés científic i humanístic. Totes dues cultures en el món actual: avenços científics i canvis culturals. Ciència i consciència. Prospectiva: l'horitzó d'una nova societat.

b.2. Totes dues cultures i la comunicació. La dimensió comunicativa de totes dues. El periodisme cultural i científic: característiques comunes, tipologia i models. El periodisme cultural i científic com a font d'informació per als protagonistes de la cultura científica i humanística. Els professionals de la informació. La formació del periodista especialitzat. Les relacions entre totes dues cultures i els periodistes. Els col·laboradors procedents de totes dues cultures. La comunicació corporativa des de la cultura i des de la ciència. Elements bàsics d'una estratègia de comunicació.

b.3. Els problemes de la divulgació científica i humanística. Model de llengua. Aplicacions del periodisme de precisió en la informació científica i humanística: aportacions dels mètodes d'investigació de les ciències socials. Tècniques del periodisme d'investigació.

b.4. Les fonts en la comunicació cultural i científica. L'actualitat i la contextualització. Tipus de fonts: primàries i secundàries, freqüents i ocasionals, professionals i no professionals, filtrades o no filtrades. La desinformació: estratègies. La comprovació de les fonts.

b.5. Models d'exposició de totes dues cultures. Canals directes de debat i comunicació dels avenços humanístics i científics: congressos, simposis, reunions, infopistes interactives. El futur. Les comunicacions culturals i els seus suports: cinematogràfics, videogràfics, informàtics, la televisió interactiva per satèl·lit, els murals i els cartells. Les revistes científiques específiques, canal bàsic de comunicació de la cultura humanística i científica. Tipologia i models. La producció de les revistes científiques. Credibilitat, qualitat i notorietat. Les revistes científiques com a font del periodisme cultural. Els gèneres: l'article científic i la seva estructura, les comunicacions, les notes i les recensions. El llibre d'estil. Aplicacions pràctiques.

c. Els caràcters distintius

c.1. La comunicació de la cultura humanística: característiques específiques. Passat i present de la comunicació cultural. La creació. Temari: literatura, assaig, arts plàstiques, cinema, música, altres ciències humanes i socials. Temes transversals. Temes actuals de debat. La informació i la interpretació en el periodisme cultural. La recensió i la crítica. Els estils. La presència de la cultura humanística en la premsa, la ràdio i la televisió: models. Les seccions de cultura. Els suplementes. Les revistes especialitzades. La comunicació des del món de la cultura humanística: instruments.

c.2. La comunicació de la cultura científica: característiques específiques. Passat i present de la comunicació científica. Temari: les ciències experimentals, les ciències de la salut, les ciències mediambientals, les tecnologies. Temes actuals de debat. Temes transversals. La informació i la interpretació en el periodisme científic. Els límits de l'opinió. Els estils. La presència de la cultura científica en la premsa, la ràdio i la televisió: models. Les seccions de ciència i tecnologia. Els suplementes temàtics. Nivells diversos de divulgació científica: les revistes especialitzades. Els grans divulgadors i la seva obra. La ciència ficció. La comunicació des del món de la cultura científica: instruments. Aplicacions pràctiques.

3. Bibliografía

3.1. Básica

CALVO HERNANDO, Manuel. *Ciencia y periodismo*. Barcelona: Cefi, 1990.

ESTEVE, F.; FERNÁNDEZ DEL MORAL, J. *Fundamentos de la información periodística especializada*, Madrid: Síntesis, 1993. *La prensa ante el cambio de siglo*.

FERNANDEZ DEL MORAL, J. *Modelos de comunicación científica para una información periodística especializada*. Madrid: Dossat, 1983.

KATHERINE HAYLES, N. *La evolución del caos. El orden dentro del desorden en las ciencias contemporáneas*. Barcelona: Gedisa, 1993.

MARTÍN SERRANO, Manuel et al. *Cultura en periodismo*. Madrid: Fundación Juan March, 1979.

MEYER, Philip. *Periodismo de precisión*. Barcelona: Antoni Bosch, 1993.

NELKIN, D. *La ciencia en el escaparate*. Madrid: Fundesco, 1990.

PEREIRA, E. *El periodismo impreso y la teoría general de los sistemas: un modelo didáctico*. Editorial Trillas, 1991.

PREDAL, René. *La critique des spectacles*. París: Centre de Formations et de Perfectionnement des Journalistes, 1988.

DD. AA. *Periodismo científico. Un simposio internacional*. Barcelona: Fundación Antonio Esteve, 1991.

SANTAMARIA, Luisa. *El comentario periodístico. Los géneros persuasivos*. Madrid: Paraninfo, 1990.

3.2. Complementària

a. La comunicació especialitzada

ARACIL, Javier. *Máquinas, sistemas y modelos. Un ensayo sobre sistémica*. Madrid: Tecnos, 1986.

DD.AA. *Dossier sobre Tendències i propostes en comunicació i periodisme*. *Anàlisi*, 15 (deseembre de 1993): 9-125.

DIEZHANDINO, Pilar. *La especialización en los medios impresos: evolución y perspectivas*. Bilbao: Deusto, 1988.

ESTEVE, F. *Los efectos persuasivos de la información especializada*. Pamplona: Eunsa, 1988. Información y persuasión.

MARTÍNEZ, Silvio y REQUENA, Alberto. *Dinámica de sistemas*. Madrid: Alianza Editorial (Libro de bolsillo), 1986.

ORIVE, Pedro (editor). "La información especializada en la CEE: programa del Consejo de Europa", Madrid: Citema, 1986. *Impacto de las nuevas tecnologías en los medios de comunicación españoles*.

RAMENTOL MASSANA, Santiago. *L'era de la llum: societat i comunicació a les portes del segle XXI*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials (Working Papers), 1991.

b. La comunicació en l'àrea de la cultura humanística i de la cultura científica

b.1.

BELL, Daniel et al. *Industria cultural y sociedad de masas*. Caracas: Monte Ávila, 1974.

BELL, D. *Las contradicciones culturales del capitalismo*. Madrid: Alianza Editorial, 1977.

DELCOURT, X.; MATTELARD, A.; MATTELART, M. *¿La cultura contra la democracia? Lo audiovisual en la época transnacional*. Barcelona: Mitre, 1989.

ECO, Umberto. *Apocalípticos e integrados ante la cultura de masas*. Barcelona: Lumen, 1973.

GARDNER, Martin. *La ciencia. Lo bueno, lo malo y lo falso*. Madrid: Alianza Editorial, 1988.

HOFSTADNER, Douglas R. *Gödel, Eschel, Bach. Un Eterno y Grácil Bucle*. Barcelona: Tusquets Editores, 1987.

MALINOWSKI, Bronislaw. *Una teoría científica de la cultura*. Barcelona: Edhasa, 1970.

MERTON, R.K. *La sociología de la ciencia*. Madrid: Alianza Universidad.

SAVATER, Fernando. "Leer para despertar" (5 de septiembre de 1993). Ponencia presentada en el Segundo Encuentro Iberoamericano de Periodismo Cultural. Madrid: El País/Babelia.

SNOW, C.P. *Las dos culturas y un segundo enfoque*. Madrid: Alianza Editorial, 1977.

TOHARIA, Manuel. *Astrología: ciencia o creencia*. Barcelona: McGraw-Hill, 1993.

WAGENSBERG, Jorge. *Nosotros y la ciencia*. Barcelona: Antoni Bosch, 1980.

ZIMAN, J. *La fuerza del conocimiento*. Madrid: Alianza Editorial, 1980.

ZIMAN, J. *La credibilidad de la ciencia*. Madrid: Alianza Editorial, 1988.

b.2.

ASIMOV, Isaac. *Enciclopedia biográfica de ciencia y tecnología*. Madrid: Alianza Diccionarios, 1982.

ASIMOV, Isaac. *Nueva guía de la ciencia*. Barcelona: Plaza & Janés, 1985.

BELL, Daniel. *El advenimiento de la sociedad postindustrial*. Madrid: Alianza Universidad, 1976.

BERNAL, J.D. *Historia social de la ciencia*. Barcelona: Península, 1967.

BOORSTIN, Daniel. *Los creadores*. Barcelona: Editorial Crítica, 1994.

BORN, H.; BORN, M. *Ciencia y conciencia en la era atómica*. Madrid: Alianza Editorial, 1971.

BROWN, H. I. *La nueva filosofía de la ciencia*. Madrid: Tecnos, 1983.

COMMONER, B. *Ciencia y supervivencia*. Barcelona: Plaza & Janés, 1984.

DD.AA. *Historia general de las ciencias*. 5 vol. Barcelona: Destino, 1975. (N'hi ha una versió actualitzada de l'editorial Orbis, en 18 vol.).

DD.AA. *Historia y sociología de la ciencia en España*. Madrid: Alianza Universidad, 1979.

DD.AA. *Biblioteca científica Salvat*. 100 vol. Barcelona: Salvat, 1985-1986. (llibres de quiosc sobre l'estat actual de la ciència).

DD.AA. *Enciclopedia de ciència i tècnica*. 168 fascicles. Barcelona: Salvat, 1984-1986.

DURAN, Xavier. *En el llindar del futur*. Barcelona: Proa, 1990.

MENACHEM, G. *La ciencia y la institución militar*. Barcelona: Icaria, 1977.

MOSTERIN, Jesús. *Historia de la filosofía*. 6 vol. Madrid: Alianza Editorial, 1985-1986.

PARÍS, Carlos. *El rapto de la cultura*. Barcelona: Laia, 1983.

PECCEI, Aurelio. *Testimonio sobre el futuro*. Madrid: Taurus, 1981.

POSTMAN, Neil. *Tecnòpoli*. Barcelona: Llibres de l'Índex, 1994.

RIERA, Santiago. *Síntesi d'història de la ciència catalana*. Barcelona: La Magrana, 1983.

ROSZAK, Theodore. *El nacimiento de una contracultura*. Barcelona: Kairós, 1973.

VATTIMO, G. *El fin de la modernidad. Nihilismo i hermenéutica en la cultura contemporánea*. Barcelona: Gedisa, 1986.

b. (del 3 al 5)

c. (1 i 2)

DURAN, Xavier. *L'esperit de la ciència*. València: Eliseu Climent Editor, 1991.

FAYARD, O. *Sciences aux quotidiens*. Nice: Z'editions, 1993.

FRIEDMAN, S, DUNWOODY, S, ROGERS, C. *Scientists and journalists. Reporting science as news*. New York: American Association for the Advancement of Science, 1988.

JACOBI, D. *Textes et images de la vulgarisation scientifique*. Berne: Editions Peter Lang, 1987.

POSTMAN, Neil. *Divertim-nos fins a morir*. Barcelona: Llibres de l'Índex, 1992.

QUESADA, Montserrat. *La investigación periodística*. Barcelona: Ariel, 1987.

RAMENTOL MASSANA, Santiago. *L'agonia dels suplementos o el rapte de la cultura*. *Capçalera*, 47 (març de 1994).

ROQUEPLO, P. *El reparto del saber*. *Ciencia, cultura, divulgación*. Buenos Aires: Gedisa, 1983.

RIERA, Carles. *Manual de català científic*. Barcelona: Editorial Claret, 1992.

SKROTZKY, N. *Science et communications*. *L'homme multidimensionel*. París: Pierre Belfond, 1989.

TUBAU, Ivan. *Teoría y pràctica del periodismo cultural*. Barcelona: ATE, 1982.

4. Pràctiques i avaluació

En comensar el quadrimestre, l'alumne podrà escollir un dels sistemes d'avaluació següents:

a. Avaluació continuada (per als alumnes que assisteixin regularment a classe) sobre proves, exercicis i treballs que es vagin fent durant el curs. Aquesta avaluació inclou la tria d'una subàrea específica dins de l'àrea de cultura i ciència, l'establiment d'una agenda i d'un projecte documental bàsic, la redacció d'informacions, un treball periodístic d'investigació (en suport escrit o audiovisual) i l'elaboració en grup d'una estratègia de comunicació per a una institució cultural o científica.

b. Per insuficiència o defecte de l'anterior avaluació, l'alumne sempre podrà conservar el dret a presentar-se a l'examen final, única alternativa per als qui no hagin assistit regularment a classe. L'examen tindrà un caràcter teòric-pràctic i versarà sobre el contingut d'aquest programa. En qualsevol cas, els treballs de curs i les pràctiques fetes serviran per a millorar la nota final.